

Rivieren houden zich niet aan grenzen

Kaderrichtlijn Water

uitgangspunt voor vis en visserij

Tekst: Diederik T. van der Molen
Fotografie: Sportvisserij Nederland,
Gijs van Ryckevorsel

Sinds 2000 is in Nederland en in de andere Europese lidstaten de Kaderrichtlijn Water (KRW) van kracht. Deze richtlijn beoogt een goede toestand van zowel oppervlakte- als grondwater te realiseren. Hoewel we in Nederland een uitstekend waterbeheer kennen, heeft de KRW toch enkele verbeteringen teweeggebracht. Verbeteringen die ook in het voordeel van de visstand zijn. Diederik van der Molen, voorzitter van de Werkgroep Doelstellingen Oppervlaktewater, gaat in op de relatie tussen de KRW en vis.

Aangezien het leefgebied van vissen zich niet aan grenzen houdt, betekent de KRW een belangrijke verbetering voor de vissen. De KRW reneert immers vanuit stroomgebieden waardoor grenzen van landen, provincies en waterschappen niet meer in de weg staan. Een 'grenze-loos' waterbeheer is niet alleen in het voordeel van riviertrekvisserij

oppervlaktewateren voor 2015 te voldoen aan de norm Goede Ecologische Toestand (GET). Hierbij mogen de kwaliteitskenmerken ten gevolge van menselijke activiteiten slechts licht afwijken van de ongestoorde toestand (zie kader GET).

Uitvoerbaar en realistisch

Natuurlijke, ongestoorde wateren zijn in Nederland niet of nauwe-

Overigens is het GEP nog steeds behoorlijk ambitieus. Eutrofiëring bijvoorbeeld wordt volgens de KRW niet beschouwd als fysieke ingreep, maar het gevolg van emissies uit diverse bronnen. De KRW kan waterbeheerders dan ook verplichten tot een verdere terugdringing van de belasting met nutriënten. De KRW streeft echter een uitvoerbaar en realistisch waterbeheer na. Wanneer maatregelen te kostbaar zijn, of pas na 2015 tot zichtbare resultaten zullen leiden, is ontheffing mogelijk. Daarbij kan worden gedacht aan fasering van doelen in de tijd of het formuleren van doelen die lager liggen dan de GEP.

Natuurlijke, ongestoorde wateren zijn in Nederland niet of nauwelijks meer te vinden

als zalm en zeeforel, maar pakt ook gunstig uit voor standvissen die binnen het watersysteem migreren.

Biologie is leidend

Het meest in het oog springende verschil met het oorspronkelijke nationale waterbeleid is dat de KRW niet alleen normen voor de chemische toestand kent, maar dat de ecologie van het water voorop staat. De ecologie wordt daarbij vertaald in de vorm van de biologische kwaliteitselementen macrofauna, waterplanten, algen en niet te vergeten vis. Volgens de KRW dienen de natuurlijke

lijks meer te vinden. De KRW stelt dat onomkeerbare fysieke ingrepen ten behoeve van menselijke functies zoals dijken, dammen en een bepaalde mate van peilregulatie een vaststaand gegeven zijn. Wel moeten de effecten van die ingrepen zoveel als mogelijk worden verzacht. In wateren waarin bijvoorbeeld een dam vismigratie onmogelijk maakt, dient het negatieve effect door het aanleggen van een vistrap te worden verminderd. De norm is dan een afgeleide van de GET, het Goed Ecologisch Potentieel (GEP) (zie kader GEP).

Flexibel systeem

De voorbeelden in beide kaders geven aan dat het beoordelingssysteem van de KRW op maat is gemaakt en ruimte laat voor regionale verschillen. Bij de maatlaten voor vissen gaat het in veel gevallen over (verhoudingen tussen) algemenere soorten en over ecologische 'gildes'. Dat zijn groepen vissoorten die min of meer dezelfde eisen stellen aan hun omgeving, maar verschillen in de mate waarin ze afhankelijk zijn van stroming. Bijzondere soorten zoals bijvoorbeeld

Figuur 1.

De maatlat van de KRW bestaat uit vijf klassen. De norm ligt op de grens van goed en matig. Voor ieder kwaliteitselement (vis, macrofauna, waterplanten en algen) is een dergelijke maatlat uitgewerkt, vaak opgebouwd uit verschillende deelmaatlaten. De norm wordt pas gehaald als alle biologische kwaliteitselementen én alle chemische parameters 'goed' of beter scoren. De biologische maatlat voor sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen kent vier klassen. Hier zijn de bovenste twee samengevoegd tot de klasse 'goed en hoger'.

De Goede Ecologische Toestand

De norm Goede Ecologische Toestand (GET) met de visstand als onderdeel, is nationaal vastgelegd per watertype. Om vast te stellen welke kwaliteitsklasse een water heeft, dient de visstand te worden bemonsterd via standaard voorschriften. Vervolgens wordt de soortensamenstelling en abundantie bepaald met behulp van deelmaatlaten, waarna de deelscores tot een eindscore worden verrekend. De wijze waarop dit gebeurt is in detail uitgelegd in rapporten die via www.stowa.nl beschikbaar zijn. Voor de GET van laaglandbeken moeten bijvoorbeeld drie van de vijf kenmerkende stroomminnende soorten aanwezig zijn. Voor laagveenplassen geldt dat er minimaal 14 soorten moeten worden aangetroffen en dat brasem minder dan 8% van de biomassa mag uitmaken. De grens tussen goed en matig komt op basis van gegevens ongeveer overeen met de situatie waarbij paaien opgroei habitat voor plantminnende vis verdwijnen.

de grote modderkruiper, houting en bierpje worden aanvullend beschermd met de Habitatrichtlijn.

Waterbeheerders moeten de KRW in stroomgebiedbeheersplannen uitwerken. Vanaf 2009 dienen deze plannen om de zes jaar te worden opgesteld. Hierin worden normen en doelen vermeld, evenals de maatregelen om die doelen te bereiken. Wanneer een ander doel dan de GET wordt nagestreefd moet dat telkens worden beargumenteerd. In principe is het toegestaan de inhoud van de maatlaten te wijzigen, bijvoorbeeld tengevolge van de effecten van klimaatverandering of door de invloed van exoten. Aangezien de normen en doelen worden verankerd in een Algemene Maatregel van Bestuur en in Provinciale verordeningen is dit in de praktijk echter geen gemakkelijke opgave.

Wisselwerking tussen bestuurders en ecologen

Er wordt wel eens geroepen dat de ecologen aan de haal gaan met de KRW en geen oog hebben voor de maatschappelijke realiteit. Ten onrechte. Inhoudelijk deskundigen als ecologen, maar ook de georganiseerde sportvisserij, geven vanuit hun vakkenis slechts aan wat de toestand van het water is en welke maatregelen dienen te worden genomen om de gewenste doelstellingen te bereiken. Binnen de randvoorwaarden van de KRW dienen bestuurders vervolgens keuzes te maken. Bij de invulling van de KRW is dan ook sprake van een wisselwerking tussen ecologen en bestuurders.

Daarnaast is de wisselwerking tussen de verschillende autoriteiten binnen een stroomgebied van groot belang. Dit om de middelen binnen een stroomgebied optimaal te kunnen inzetten. Denk daarbij aan het weer voor vissen optrekbaar maken van een rivier door het aanleggen van vistrappen. Ook hier ligt het voortouw bij de bestuurders, uiteraard geholpen door de inhoudelijk deskundigen.

Nederland moet aan de slag

Uit de eerste KRW rapportage aan de Europese Commissie blijkt dat Nederland het relatief goed doet wanneer het de zuivering van afvalwater betreft. Toch liggen er zeker nog taken met betrekking tot de emissies vanuit de landbouw en op het gebied van de inrichting. Er moet nog veel gebeuren, willen we voor 2015 de gestelde doelen berei-

De zalm: symbool voor levende rivieren

ken. Toch kan er met slim beheer en onderhoud vaak veel ecologisch rendement worden gehaald tegen relatief lage kosten. Ook is er veel winst te behalen met inrichtingsmaatregelen zoals het aanleggen van habitats voor vissen en het al eerder genoemde aanleggen van vistrappen. Vaak is daarbij een combinatie mogelijk met de bestrijding van wateroverlast. Vast staat dat er veel mogelijk is binnen de KRW, mits er een goed verhaal aan ten grondslag ligt.

Publieke participatie

Momenteel wordt in de regio (waterschappen, gemeentes, Provincies en Regionale Directies van Rijkswaterstaat) hard gewerkt aan de inventarisatie van de problemen en de mogelijke oplossingsrichtingen. Hierbij wordt van grof naar fijn gewerkt. Hierbij zijn veel partijen betrokken, waaronder de sportvisserij. Belanghebbenden kunnen meewerken aan het vinden van kosteneffectieve maatregelen, maar moeten ook alert zijn op de wijze waarop nu wordt 'voorgesorteerd'. Is de keuze om af te zien van een natuurlijker peilbeheer (en daarmee het creëren van paai- en opgroei-habitat voor snoek en andere vissen) goed onderbouwd? Is de afweging om een stuw niet te verwijderen maar 'slechts' een vistrap te plaatsen goed beargumenteerd? Krijgt de paling voldoende kansen om de weg naar het zoute water terug te vinden? Voor het beantwoorden van deze vragen en het nemen van de juiste maatregelen is de betrokkenheid van belanghebbenden noodzakelijk. De KRW biedt hier ruime mogelijkheden voor. **V**

Over de auteur

Diederik van der Molen is Voorzitter Werkgroep Doelstellingen Oppervlaktewater Ministerie van Verkeer en Waterstaat
d.t.vdmolen@riza.rws.minvenw.nl

De KRW verplicht tot het monitoren van de visstand

Meer informatie over de invulling van de KRW en ruimte die bestuurders daarin hebben is te vinden in de brochure Bestuurlijke invloed op ecologische doelen van de Kaderrichtlijn Water (<http://www.kaderrichtlijnwater.nl/publicaties/brochure>; Handreiking MEP/GEP in een notedop).

Het Goede Ecologische Potentieel

Het Goede Ecologische Potentieel (GEP) is afhankelijk van de hydromorfologische randvoorwaarden en deze kan daarom per waterlichaam verschillen. Het is de taak voor waterbeheerders en de Provincie om deze op te stellen. Er zijn door ecologen wel diverse voorbeelden opgesteld (www.stowa.nl). Als een laaglandbeek gestuwd is, dan kan een vistrap wel zorgen dat een deel van de trekvisserij de weg vindt, maar het aantal soorten en met name hun aandeel in de totale vistand zal lager zijn dan in een natuurlijke situatie. Voor meren met een vast peil kan er slechts een beperkte oever-ontwikkeling plaatsvinden. Er worden dan minder soorten verwacht en de bovengrens voor het aandeel brasem is niet op 8 maar 31% gesteld. De deelmaatlatten van de natuurlijke wateren blijven dus overeind, maar de streepjes komen anders te liggen.

Vissoorten als de rivieronderpad vallen onder de habitatrictlijn